

УДК 331.5

Павлюк Т.І.

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

РИНОК ПРАЦІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

РИНОК ПРАЦІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

АНОТАЦІЯ

Ринок праці в Європейському Союзі – це певні відносини, які виникли в результаті узгодження попиту та пропозиції світових трудових ресурсів, умов оплати праці, захисту населення, створення робочої сили, виникнення яких спричинене нерівномірним розподілом робочої сили в різних країнах світу та розбіжностями в національних підходах до її відтворення. У статті зроблено аналіз та проведено узагальнення особливостей ринку праці в країнах Європейського Союзу.

Ключові слова: ринок праці, політика зайнятості, Європейська стратегія зайнятості, активна політика зайнятості, конкурентоспроможна робоча сила.

АННОТАЦИЯ

Рынок труда в Европейском Союзе – это определенные отношения, возникшие в результате согласования спроса и предложения мировых трудовых ресурсов, условий оплаты труда, защиты населения, создания рабочей силы, возникновения которых вызвано неравномерным распределением рабочей силы в разных странах мира и различиями в национальных подходах к ее воспроизведению. В статье сделан анализ и проведено обобщение особенностей рынка труда в странах Европейского Союза.

Ключевые слова: рынок труда, политика занятости, Европейская стратегия занятости, активная политика занятости, конкурентоспособная рабочая сила.

ANNOTATION

Labour-market in European Union – it certain relations, which arose up as a result of concordance of demand and supply of world labour resources, terms of payment of labour, defence of population, creations of labour force, the origin of which is caused uneven distribution of labor in the different countries of the world and divergences in the national going near its recreation. In the article an analysis is done and generalization of features of labour-market in countries European Union is conducted.

Keywords: labour market, policy of employment, European strategy of employment, active politticy of employment, competitive labour force.

Постановка проблеми. Одним з найважливіших і не менш важких завдань будь-якої держави є регулювання ринку праці. На сучасному етапі у країнах Європейського Союзу (ЄС) найбільш актуальними стають проблеми ринку праці. Це пов'язано зі зміною структури загальноєвропейського ринку праці, а також із глобалізацією економіки світу. На разі в Європейському Союзі найболючішим є питання щодо безробіття. Його причинами є негативний міграційний й демографічний напрям, спад економічного зростання і повільний розвиток структурних змін економіки. Таким чином, в ЄС нагальним питанням є подолання безробіття і підвищення рівня зайнятості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню національних ринків праці країн ЄС присвячені праці вітчизняних та зарубіж-

них вчених, серед яких: К. Армстронг, М. Барінова, Д. Вінкот, Х. Дент, Г. Еспінг-Андерсен, П. Регнард, А. Сапір, Я. Столярчук, С. Сіденко, Дж Хопкін та ін.

Не дивлячись на значні напрацювання щодо розкриття питання ринку праці в країнах ЄС, нагальним питанням є подолання безробіття і підвищення рівня зайнятості в ЄС, яке потребує подальших досліджень та напрацювань.

Мета статті полягає в аналізі, який розкриває особливості функціонування ринку праці, а також сучасні тенденції, спрямовані на підвищення ефективності властиві ринку праці у країнах Європейського Союзу.

Реалізація мети дослідження зумовила постановку і вирішення наступних взаємопов'язаних завдань: на основі комплексного підходу систематизувати та дослідити зміст і сутність функціонування ринку праці в Європейському Союзі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Механізм формування загального ринку праці, вільного переміщення робочої сили та соціального захисту мігрантів формувався у рамках ЄС починаючи з Паризької угоди 1951 р., коли було засновано Європейське об'єднання вугілля і сталі, де були зафіксовані соціальні права робітників [2, с. 131]. Ринок праці в ЄС є складовою частиною єдиного внутрішнього ринку ЄС. Основними рисами ринку праці в ЄС є: вільне переміщення робочої сили, система соціального забезпечення і соціального захисту, сприяння професійній мобільності, взаємодія у сфері підготовки кваліфікованих кадрів. Ринок праці є важливим фактором соціально-політичного життя Європи. Дані Євростату – Статистичного комітету Європейського Союзу, розміщеного в Люксембурзі, – надають базу для аналізу його стану і тенденцій розвитку. Основним їх джерелом є обстеження робочої сили, що регулярно проводяться починаючи з 1966 р. за єдиною методикою, яка узгоджується між країнами – членами Союзу, що забезпечує порівняння отриманих результатів. Крім того, на основі національних даних про зареєстроване безробіття щомісячно розраховується рівень безробіття як у цілому по ЄС, так і по всіх країнах-учасниках [6].

Основними напрямками реалізації спільної соціальної політики ЄС є забезпечення високого рівня зайнятості та зменшення безробіття, стабільний рівень життя та соціальний захист на-

селення, врегулювання питань міграції. Таким чином, щоб зробити висновки про соціальний стан країн ЄС, що у подальшому допоможе в аналізі ринку праці, потрібно розглянути рівень безробіття та зайнятості населення.

Причинами безробіття є: економічні кризи, пожвавлення конкуренції з боку нових індустріальних країн з дешевою робочою силою, ступінь насиченості попиту на промислові товари в Європі та перехід економіки і європейських компаній до постіндустріального розвитку [2, с. 133]. Проаналізувавши рівень безробіття за 2008–2014 рр., можна зробити таке узагальнення, що світова фінансово-економічна криза безпосередньо позначилася на рівні безробіття в ЄС-28, зумовивши її різке збільшення. Частка безробітних серед економічно активного населення 15–74 років у 2008 р. знизилася до мінімального в ХХІ ст., що становить 7,0%, а в 2009 р. збільшилася відразу на 2 в. п. – до 9,0%. У наступні роки безробіття продовжувало підвищуватися, досягнувши найвищого рівня у 2013 р. – 10,9%. Тільки у 2014 р. вона почала знижуватися, опустившись до 10,2% – це нижче значень показників 2012–2013 рр., але вище, ніж в усі інші роки

поточного сторіччя [3]. Як правило, проблема безробіття загострюється при зниженні темпів економічного зростання, особливо коли в економіці спостерігаються не просто застійні, а кризові явища.

Найвагомішим інструментом боротьби з безробіттям у країнах – членах ЄС став компроміс між урядом, підприємцями і найманими працівниками: уряд законодавчо закріплює скорочення робочого тижня; підприємці активізують створення нових робочих місць; найманий персонал погоджується на деяке зниження рівня мінімальної заробітної плати. Програми зниження рівня безробіття в ЄС передбачають підвищення рівня зайнятості серед жінок. Задля належної реалізації робочого потенціалу жінок на ринку праці ЄС дотримується таких принципів:

- зрівняння оплати праці чоловіків та жінок за виконання однакової роботи;
- підвищення доступності та якості систем догляду за дітьми й літніми особами;
- забезпечення гнучких графіків роботи, передує для жінок-матерів;
- максимально персоналізований підхід до специфічних потреб жінок-інвалідів.

Таблиця 1

Рівень зайнятості населення віком 20–64 років за період 2008–2013 рр. у країнах ЄС

Країни	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ЄС-28	70.3	68.9	68.5	68.6	68.5	68.3
Бельгія	68.0	67.1	67.6	67.3	67.2	67.2
Болгарія	70.7	68.8	65.4	62.9	63.0	63.5
Чехія	72.4	70.9	70.4	70.9	71.5	72.5
Данія	79.7	77.5	75.8	75.7	75.4	75.6
Німеччина	74.0	74.2	74.9	76.3	76.7	77.1
Естонія	77.0	69.9	66.7	70.4	72.1	73.3
Ірландія	72.3	67.1	64.6	63.8	63.7	65.5
Греція	66.5	65.8	64.0	59.9	55.3	53.2
Іспанія	68.3	63.7	62.5	61.6	59.3	58.2
Франція	70.4	69.4	69.2	69.2	69.3	69.5
Італія	63.0	61.7	61.1	61.2	61.0	59.8
Хорватія	62.9	61.7	58.7	57.0	55.4	53.9
Кіпр	76.5	75.3	75.0	73.4	70.2	67.1
Латвія	75.8	67.1	65.0	66.3	68.2	69.7
Литва	72.0	67.2	64.4	67.0	68.7	69.9
Люксембург	68.8	70.4	70.7	70.1	71.4	71.1
Угорщина	61.9	60.5	60.4	60.7	62.1	63.2
Мальта	59.1	58.8	60.1	61.5	63.1	64.9
Нідерланди	78.9	78.8	76.8	77.0	77.2	76.5
Австрія	75.1	74.7	74.9	75.2	75.6	75.5
Польща	65.0	64.9	64.6	64.8	64.7	64.9
Португалія	73.1	71.2	70.5	69.1	66.5	65.6
Румунія	64.4	63.5	63.3	62.8	63.8	63.9
Словенія	73.0	71.9	70.3	68.4	68.3	67.2
Словаччина	68.8	66.4	64.6	65.1	65.1	65.0
Фінляндія	75.8	73.5	73.0	73.8	74.0	73.3
Швеція	80.4	78.3	78.1	79.4	79.4	79.8
Великобританія	75.2	73.9	73.6	73.6	74.2	74.9

Джерело: складено на основі [8; 9]

Другим основним напрямом зменшення безробіття в ЄС є розвиток людських ресурсів – підвищення рівня знань працюючих, створення програм для швидкої перекваліфікації працівників відповідно до вимог ринку праці, організація навчальних тренінгів [5].

Наступним показником соціального стану в ЄС є характеристика рівня зайнятості населення віком 20–64 років за період 2008–2013 рр. (табл. 1).

Як свідчать дані таблиці 1, найвищий середньоєвропейський рівень зайнятості ЄС складав 70,3% у 2008 р. Рівень зайнятості у Німеччині, Данії, Швеції та Нідерландах у 2012 р. перевищував встановлений орієнтир у 75%, країни зберігали лідерство за рівнем зайнятості у 2013 р. Найнижчий рівень зайнятості – у Румунії, Греції, Болгарії та Польщі. Наслідки глобальної фінансової кризи 2008 р. відчувають всі без виключення країни ЄС. Основним фактором, який спричинив скорочення зайнятості у таких країнах, як, наприклад, Греція, Іспанія, Кіпр, Португалія та Ірландія, є те, що ці країни найбільш гостро відчувають наслідки боргової кризи, починаючи з 2008 р. у них постійно зростає безробіття. Іншою причиною скорочення зайнятості є старіння нації – демографічні причини. У країнах ЄС спостерігається досить низький рівень народжуваності, що означає «старіння» робочої сили, значне підвищення її середнього віку. Працівники похилого віку швидше лишають роботу, виходять на пенсію, стають непрацездатними внаслідок проблем зі здоров'ям. За оцінками, до 2020 р. очікується зростання кількості людей віком за 65 років на 14 млн. осіб та скорочення людей віком від 20 до 64 років в середньому на 3,5 млн. осіб. У таких країнах, як Латвія та Литва скорочення зайнятості спричинено тенденціями загальноєкономічного спаду та дефіциту бюджету, суттєвого скорочення заробітної плати. До того ж з цих країн емігрує багато громадян працездатного віку. За тими ж причинами падає рівень зайнятості у Болгарії. Іншою причиною скорочення зайнятості є старіння нації – демографічні причини. У країнах ЄС спостерігається досить низький рівень народжуваності, що означає «старіння» робочої сили, значне підвищення її середнього віку. Працівники похилого віку швидше лишають роботу, виходять на пенсію, стають непрацездатними внаслідок проблем зі здоров'ям [1, с. 43].

Упродовж 2014 р. зайнятість у ЄС та Єврозоні (ЄЗ) зростала помірно, але неухильно. У четвертому кварталі 2014 р. зайнятість продовжила зростати і в ЄС – на 0,2%, і в ЄЗ – на 0,1%, хоча ці темпи й були нижчими, ніж у попередньому кварталі, коли вони становили 0,3% та 0,2% відповідно. За річний період по четвертий квартал 2014 р. чисельність зайнятих у ЄС збільшилася на 1,0%, але залишилася на 2,0% нижчою, ніж у середині 2008 р., коли цей показник сягнув пікового рівня. У ЄЗ чисельність

зайнятих зросла на 0,9%, але залишилася на 2,9% нижчою, ніж на початку 2008 р. Порівняно з найнижчою позначкою, зафіксованою у першому кварталі 2013 р., кількість робочих місць збільшилася на 2,7 млн. Тим не менш, такий темп зростання ще недостатньо значний для того, щоб компенсувати втрату 7,4 млн. робочих місць, яка мала місце впродовж кризових років. У останньому кварталі 2014 р. зайнятість зросла у більшості держав – членів ЄС. У четвертому кварталі 2014 р. чисельність зайнятих зросла у більшості держав – членів ЄС. Вона збільшилася у 16 з 26 держав, по яких наявні дані, залишилася стабільною у чотирьох, а у шести – впала. Найбільші темпи зростання зафіксовані в Іспанії та Латвії (0,7%), а також в Ірландії та Словаччині (0,6%). У Португалії, Хорватії й на Кіпрі спостерігалось найбільше скорочення – відповідно, на 1,4%, 0,9% та 0,6%. У переважній більшості держав – членів ЄС зайнятість перевищила рівень, зафіксований рік тому. За річний період по четвертий квартал 2014 р. у 24 з 27 держав – членів ЄС, по яких наявні дані, спостерігалось збільшення чисельності зайнятих, а у трьох – зменшення. Найзначніше збільшення зафіксовано на Мальті (3,9%), в Естонії (3,1%), Угорщині (2,6%), Іспанії та Греції (по 2,4%). Зменшення мало місце на Кіпрі (1,5%), у Латвії (1,2%) та Фінляндії (0,2%). Рухом відновлення зайнятості у ЄС є сфера послуг, але процес створення робочих місць посилюється і в промисловості [4].

Як відомо, рівень заробітної плати є показником рівня життя населення та одним із основних орієнтирів, на який звертають увагу при оцінці стану економіки країни, тому варто звернути увагу на таку особливість в ЄС.

У Європейському Союзі станом на 2015 р. найнижча мінімальна заробітна плата – у Болгарії, становить вона 184 євро. Найвища – у Люксембурзі – 1 923 євро. А в Україні мінімальна зарплата становить 1 218 грн., тобто 36 євро (за сьогоднішнім курсом). Відповідно, українська «міні малка» у п'ять разів менша від найнижчої в ЄС і в майже 54 рази нижча від найвищої. Дані про мінімальні зарплати в Євросоюзі оприлюднив Євростат, передає «Європейська правда». Мінімальна зарплата у січні – менше 500 євро на місяць, – крім Болгарії, зафіксована в Румунії (218 євро), Литві (300 євро), Чехії (332 євро), Латвії (360 євро), Словаччині (380 євро), Естонії (390 євро), Хорватії (396 євро) і Польщі (410 євро). Розмір «міні малки» у п'яти країнах ЄС коливається від 500 до 1000 євро – Португалії (589 євро), Греції (683 євро), Мальті (720 євро), Іспанії (756 євро) і Словенії (790 євро). Понад 1000 євро в місяць отримують у Великій Британії (1 379 євро), Франції (1 458 євро), Ірландії (1 462 євро), Німеччині (1 473 євро), Бельгії та Нідерландах (по 1 502 євро) і у згаданому вище Люксембурзі (1 923). Серед країн – кандидатів на членство в ЄС найнижчий рівень мінімальної зарплати в

Албанії – 157 євро [7]. Такі дані є позитивним для країн ЄС, хоча й рівень безробіття залишає бажати кращого.

Розвиток спільного ринку праці та зайнятості має величезне значення для майбутнього економічного і соціального процвітання Європи. Зниження кількості робочих рук може призвести до уповільнення темпів зростання, якщо воно не буде компенсовано прискоренням зростання продуктивності праці.

«Криза продемонструвала очевидні слабкості у нашому економічному урядуванні, зокрема, стосовно бюджетного та макроекономічного нагляду», – йдеться у висновках Європейської Ради. «А тому зміцнення економічної політики та координації є ключовим та негайним пріоритетом для Союзу», – наголошують лідери ЄС. Таким чином, в 2010 р. була створена стратегія «Європа – 2020», яка встановлює конкретні орієнтири, які повинна досягти Європа до 2020 р. і складається з трьох основних факторів зміцнення економіки:

1. Розумне зростання полягало у встановленні кращої взаємодії досліджень, інновацій та наукових знань, що призвело б до розвитку економіки. Передбачається, що обсяг фінансування в дослідження зросте до рівня 3% сукупного ВВП ЄС. Ще однією метою є збільшення кількості молоді в Європі, яка матиме університетську освіту, – до 40%, при тому, що обсяг учнів, які залишають навчання, не повинен перевищувати 10%, а кожна особа в ЄС буде мати доступ до Інтернету.

2. Стійке зростання: створення стійкої та конкурентоспроможної економіки, доцільне використання ресурсів та покращання стану екології, створивши екологічно чисті технології. Таким чином, Європа стане мало забрудненою, і збільшиться наповнення ЄС ресурсами. Досліджено, що скоротивши імпорт газу та нафти, можна заощадити 60 млрд. євро. Також низьковуглецева економіка дасть можливість підвищити кількість робочих місць на 2,8 млн.

3. Всеохоплююче зростання має на меті досягнути територіальної та соціальної згоди й підвищити рівень зайнятості населення. Передбачається збільшити кількість висококваліфікованих кадрів в Європейському Союзі, забезпечити роботою 75% людей віком від 20 до 64 років і зменшити на 20 млн. громадян, що перебувають за межею бідності. Досягнення територіальної єдності відбуватиметься завдяки економічному зростанню і розповсюдженню його по всіх близьких і далеких територіях ЄС, також відбуватиметься боротьба із бідністю та вдосконалення ринку праці, зміцнюватиметься соціальний захист. Все це більше згуртує, об'єднає і створить міцніше суспільство.

Стратегія «Європа – 2020» зміцнить економіку та різні її сфери, а саме: сфери соціального забезпечення, інновацій та розробок, екології, зайнятості, освіти. «Усеосяжне» зростання за даною стратегією направлено на підвищення рівня зайнятості та мобільності робочої сили, а також модернізацію ринку праці.

Висновки. Розглянувши й проаналізувавши певні показники, можна зауважити, що ринок праці Європейського Союзу знаходиться не на найвищому рівні. Негативним є немалий рівень безробіття і поряд з тим невисокий відсоток зайнятості, який хоч і зростає, але все ж не є достатнім. Позитивною надією є впровадження стратегії «Європа – 2020», адже дає шанси досягти вищого розвитку. Прикладом є навіть те, що якщо будуть розвиватись екологічні служби чи заклади освіти, так як на меті стоїть завдання збільшити кількість висококваліфікованих кадрів, то буде збільшуватись й кількість робочих місць, що дасть змогу подолати вищезгадані негативні особливості європейських країн.

Розвиток ринку праці, зростання зайнятості та подолання бідності мають велике значення у покращанні загального соціального і економічного стану Європи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дзяд О.В. Ринок праці країн ЄС на шляху всеосяжного зростання / О.В. Дзяд // Економічний простір. – 2014. – № 86. – С. 40–49.
2. Діденко Н.Г. Ринок праці та стратегія зайнятості в ЄС: досвід регулювання та державного управління / Н.Г. Діденко // Держава і ринок. – 2011. – № 11. – С. 131–137.
3. Економічна активність населення ЄС-28, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.demoscope.ru/weekly/2015/0657/barom05.php>.
4. Економічна ситуація у Європейському Союзі [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ipk-dszu.kiev.ua/upload/medialibrary>.
5. Пріоритетні напрями реалізації спільної соціальної політики ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com>.
6. Рада Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zavantag.com/docs>.
7. Які мінімальні зарплати отримують в Євросоюзі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/yakimimalni-zarplati-otrimuyut-u-yevrosoyuzi-412012.html>.
8. Smarter, greener, more inclusive? – Indicators to support the Europe 2020 strategy – 2013 edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://europeanfundingnetwork.eu/news/smarter-greener-more-inclusive-indicators-to-support-the-europe-2020-strategy-2013-edition>.
9. The EU in the world 2013, A statistical portrait [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-30-12861/EN/KS30-12-861-EN.PDF.